

ROUTE K33

Knapzakroute **Linde-Zuidwol-** **de**

18 km wandelen door
onbekend Drenthe

Welkom in Linde en Zuidwolde

Deze Knapzakroute biedt u een kans bij uitstek om kennis te maken met het voor velen nog onbekende Reestdal en de kleine buurtschappen ten zuiden van Zuidwolde. Als door een wonder is de kleinschaligheid van het Reestdal bewaard gebleven en kon de Reest zijn kronkelend spoor door de groenlanden blijven trekken. Sinds mensenheugenis vormt de

Reest een grens die de bewoners van beide oevers niet van elkaar gescheiden hield, maar juist met elkaar verbond. Zelfs na de dood, zoals u op het kerkhof van Oud-Avereest met eigen ogen zult zien.

Onderweg maakt u kennis met een aantal van de oude buurtschappen die in een

lange rij op de stuwwal van Zuidwolde liggen. Vele eeuwen was het tussen de dorpen onderling een geven en nemen om elkaar als burens niet dwars te zitten maar juist van elkaars aanwezigheid te profiteren.

START

2

KAART

Start

Tik op de nummers voor informatie

Algemene informatie

4

Hoe werkt het?

Uitleg over de route en praktische zaken

5

Routekaart + beschrijving

8

Zuidwolde, om te beginnen..

15

Het landschap van Zuidwolde

18

Informatie onderweg

22

**De pdf geeft de beste gebruikservaring
in Acrobat Reader of iBooks.**

Algemene informatie

Startpunten

Hotel-Restaurant Ter Linde

Ommerweg 68, 7921 TE Zuidwolde

[Route via Google](#)

Parkeerplaats Nieuwe Dijk 26

7921 XD Zuidwolde, punt 13 op de kaart

[Route via Google](#)

Lengte route 18 km

In tweeën te splitsen:

- Vanaf 1 naar 5 en dan naar 15 te lopen en dan verder (10,5 km).
- Vanaf 13 naar 15 en dan naar 5 te lopen en dan verder (9 km).

Begaanbaarheid paden

Redelijk te belopen in alle jaargetijden.

Bij 14 kan het soms nat zijn.

Honden

Honden zijn niet toegestaan op de Wildenberg.

Loop dan vanaf punt 12 over de Nieuwe Dijk naar punt 13. Rest van de route zijn honden aangelijnd toegestaan.

Hoe werkt het?

5 Informatie onderweg

- Als er onderweg bijzondere dingen te zien zijn, ziet u op de kaart een rode stip met nummer. U kunt doorklikken naar de beschrijving.
- Aan het einde van de achtergrondinformatie staan soms woorden in het blauw, deze verwijzen naar het [Knapzak ABC](#) waar aanvullende informatie te vinden is.

GPX-track

- Met de track kunt u op uw GPS-apparaat lopen of via een GPX-app op uw smartphone. [Download GPX track](#)

Printen

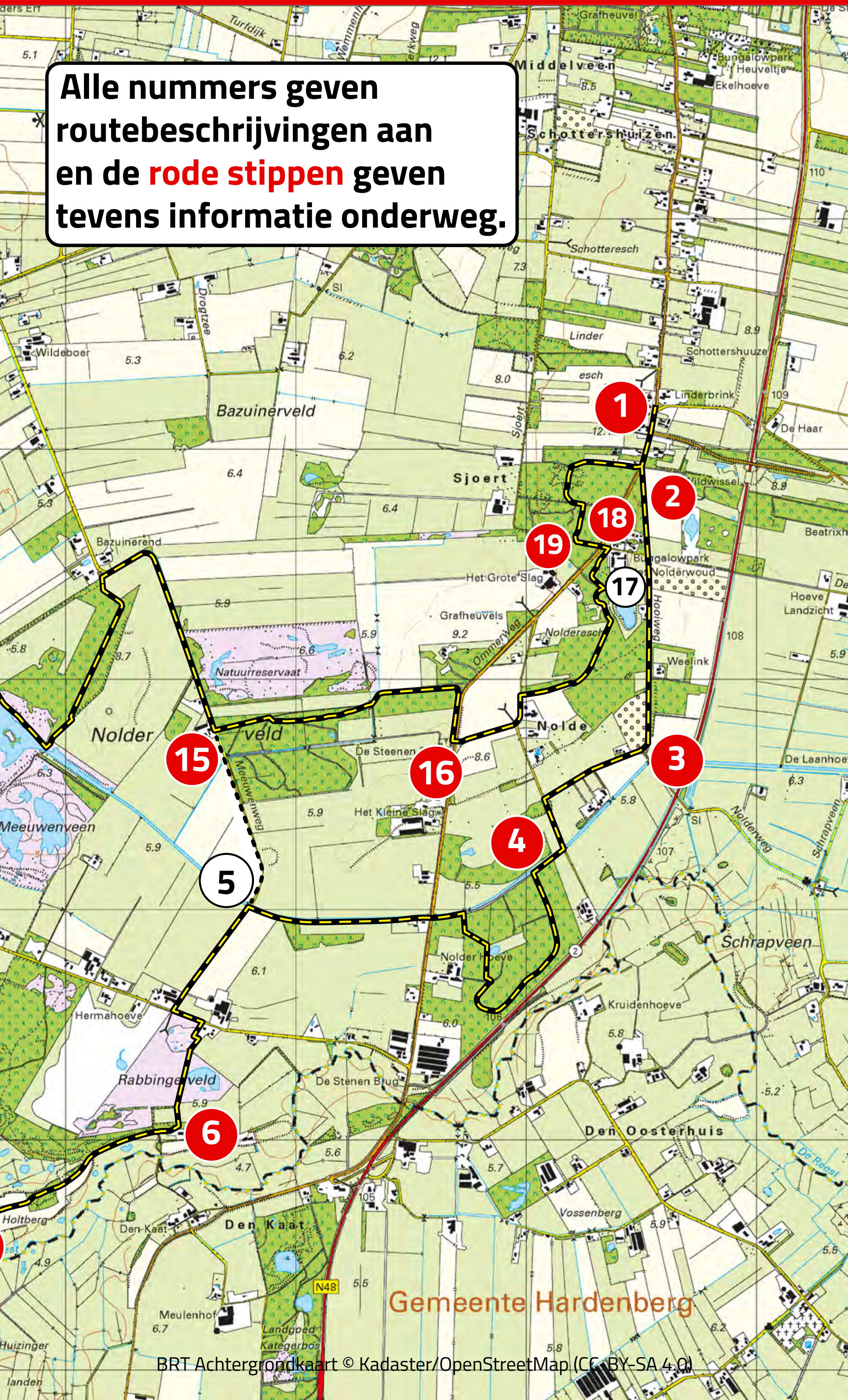
- Gebruik uw eigen printerinstellingen en zie de [tips](#).

Knoppen start en kaart

- Met de knop **START** gaat u naar de inhoud.
- Met de knop **KAART** kunt u naar de kaart navigeren en weer terug.
- Werkt alleen in Acrobat Reader en iBooks!

Routekaart 1

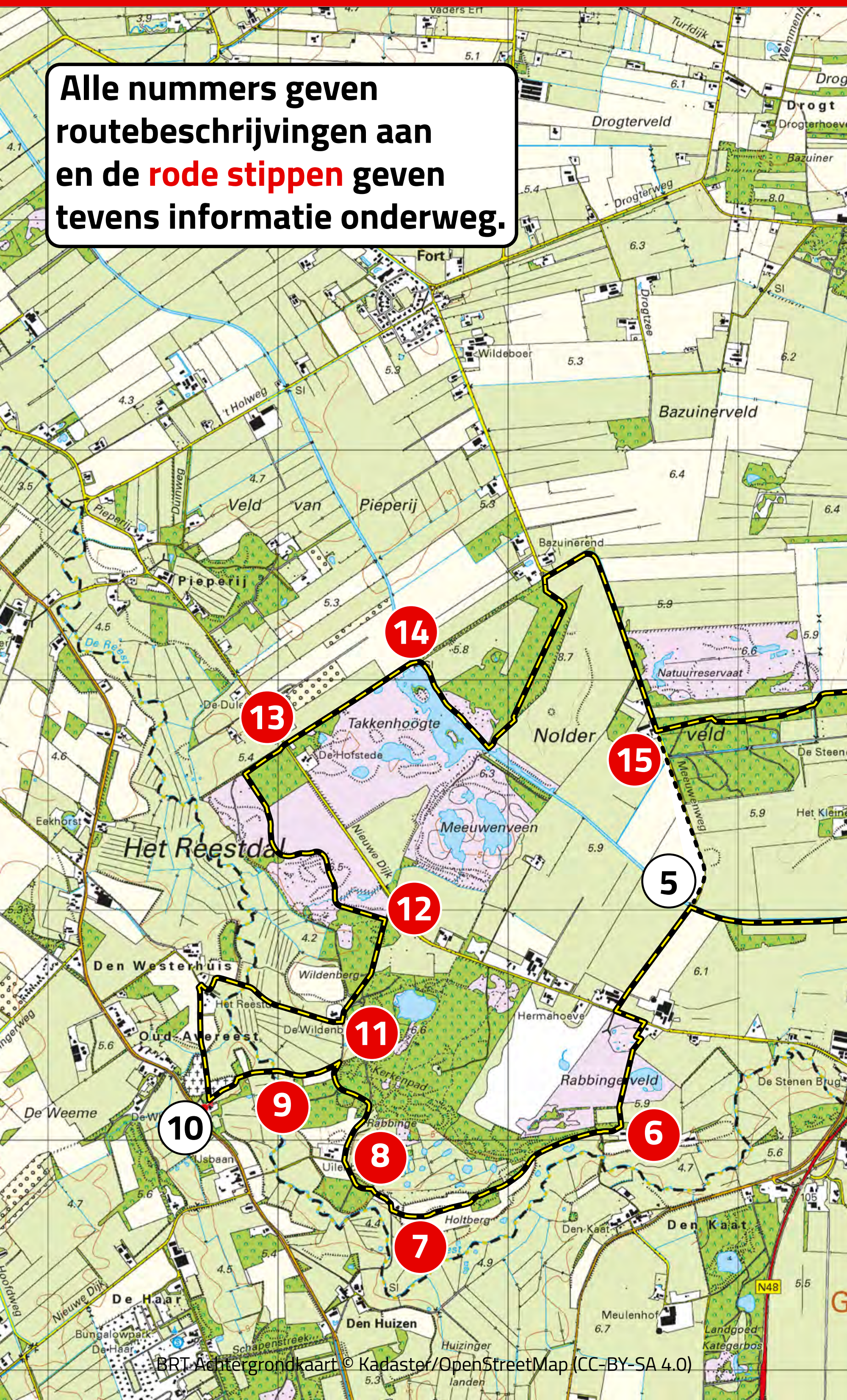
Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Gemeente Hardenberg

Routekaart 2

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Routebeschrijving

1 Het dorp dat aan de wandel ging

- Vanaf Hotel-Restaurant Ter Linde loopt u rechtsaf langs de doorgaande weg van Zuidwolde naar Balkbrug (Ommerweg).
-

2 Hooiwagens naar de Reestlanden

- Ga na ongeveer 200 meter schuin linksaf langs de bosrand.
 - Het pad gaat over in een half verharde weg (Hooiweg).
 - Later wordt de Hooiweg een zandpad.
-

3 Schoolmeester bouwde de Nolderhoeve

- Aan het eind van de weg gaat u rechtsaf over de klinkerweg.
 - Op de driesprong gaat u linksaf (doodlopend geldt niet voor u).
 - Direct na het water gaat u rechtsaf langs de Reestvervangende leiding.
-

4 In plaats van de Reest

- Ga bij het eerste pad linksaf en volg hier het wandelknooppuntenpad totdat u weer bij het water uitkomt.

- Hier bij de Reestvervangende leiding linksaf.
 - Steek de doorgaande weg over en vervolg het schouwpad aan de linkerkant.
-

5 Meeuwenweg

- Ga bij de weg linksaf.
 - Aan het eind van de weg slaat u linksaf.
 - Na ongeveer 100 meter gaat u voor het woonhuis door het klaphek rechtsaf langs de afrastering.
 - Verlaat in de tweede bocht het pad door het klaphek en ga dan rechtsaf en na het veerooster rechtdoor.
-

6 Zeldzame kikkers op de Holtberg

- Bij het bos aangekomen gaat u rechtsaf. Hou het bos aan uw rechterhand. Het pad komt over de Holtberg.
-

7 De erven van de Rabbinge

- Na het eerste huis gaat u rechtsaf. Het pad volgend komt u over het erf van boerderij Rabbinge 4.

8 Grootvorstin van Drenthe's Stroomen

- Hou op de driesprong voor de beheerboerderij van Het Drentse Landschap rechts aan.
 - Bij het bos aangekomen links aanhouden.
 - Na ongeveer 100 meter gaat u weer linksaf.
 - Op de volgende driesprong moet u rechts aanhouden.
 - Op de kruising van bospaden gaat u linksaf en direct weer links.
-

9 Avereest, over de Reest

- Even later brengt het Kerkvonder u over de Reest. U loopt in de richting van de kerk van Oud Avereest.
-

10 Den Westerhuis

- Na het witte hek bij de kerk gaat u op de klinkerweg rechtsaf. De weg wordt even een smal pad en later weer breder.
- Aan het eind van het pad gaat u rechtsaf, richting boerderij Het Reestdal.
- Vlak vóór de boerderij gaat u linksaf het pad op.

- Het pad maakt een bocht naar rechts en brengt u met een bruggetje de Reest over.
-

11 Het middeleeuwse erf op 'den Wijldenbarghen'

- Het graspad brengt u naar boerderij De Wildenberg. Neem daar linksaf het half-verharde pad.
-

12 Op de grens van veld en beekdal

- Aan het eind van het bos gaat u linksaf over het veerooster het heideveld op, blijf dit pad volgen.
 - Vlak achter een groepje eikenbomen, bij heuvels en stuifzand, gaat u rechtsaf.
 - Bij het bos aangekomen loopt u verder langs de bosrand.
 - Ga aan het eind van het pad rechtsaf.
-

13 De Hofstede

- U steekt de klinkerweg (Nieuwe Dijk) over en loopt rechtdoor.

14 Onheil over de familie

- Na de stuw gaat u rechtsaf. Vervolgens gaat u het veerooster over en volgt het pad langs het water.
 - Ga aan het eind van het pad linksaf. Na een stukje langs de bosrand gaat u linksaf het bos in. Dit kronkelpad brengt u over een veerooster.
 - Verderop gaat het pad met een bocht naar links.
 - Vlak voor de asfaltweg (Meeuwenweg) neemt u het zandpad naar rechts en loopt u over de asfaltweg verder.
-

15 Nolde, laatste dorp in de rij

- Na huisnummer 24 neemt u het fietspad linksaf.
- Ga na ongeveer 250 meter rechtsaf door/langs een hek en daarna linksaf.
- U komt weer op het fietspad uit en gaat dan rechtsaf.
- Het fietspad komt uit bij de Ommerweg waar u het fietspad naar rechts volgt.

16 Bos op oude akkers

- Steek de Ommerweg over en volg de asfaltweg, Nolderweg. Op de driesprong links aanhouden.
 - Na huisnummer 3 neemt u na de lantaarnpaal rechtsaf het paadje langs de bosrand.
 - Het paadje gaat verderop het bos in. Hou op de splitsing links aan.
-

17 Nolderesch

- Aan het eind bij het weiland gaat u met het pad naar links en direct daarna rechtsaf.
 - Na een stukje gras en bramen gaat u linksaf en even later rechtsaf.
 - Daarna linksaf over het 'Kabouterpad'.
-

18 Kamp Linde

- U komt uit op een asfaltweg bij bungalowpark Nolderwoud. Ga hier linksaf en steek de Ommerweg over.

19 De esbosjes van Zuidwolde

- Na ruim 100 meter rechtsaf het bos in.
- Aan het eind van dit pad moet u linksaf en even later (bij een paaltje aan de linkerkant) rechtsaf.
- Nadat u een heuveltje bent overgekomen, houdt u vóór de volgende heuvel rechts aan.
- Aan het eind van dit pad slaat u rechtsaf en komt zo weer op de Ommerweg uit waar u linksaf gaat naar het punt waar u gestart bent.

FOTO: HANS DEKKER

Zuidwolde, om te beginnen...

Diep in de prehistorie moeten er langs de oevers van de Reest al mensen gewoond hebben. Hun woonplaatsen raakten onbewoonbaar toen vijfduizend jaar geleden het veen een steeds groter deel van het Reestdal ging bedekken en de mensen verjaagde. Het duurde tot in de dertiende eeuw voordat er zich weer mensen in het gebied waagden. Ze kwamen uit voor middeleeuwse begrippen overbevolkte delen van het Drents plateau en kozen als hun woonplaats de stuwwal die geologen de Rug van Zuidwolde noemen. De naam Suthwolda - het bos in het zuiden - kwam in 1275 het eerst voor.

Luister naar het hele verhaal

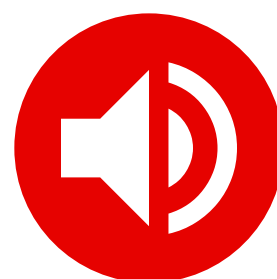

FOTO: HANS DEKKER

START

15

KAART

Het hart van het dorp

Sinds 1316 had het Suthwolda een eigen kerk. Het bescheiden kerkje was gewijd aan de elders volstrekt onbekende heilige Maternus. Het blijkt de man te zijn die duizend jaar daarvoor het bisdom Keulen gesticht had.

FOTO: HANS DEKKER

Het oude kerkje werd in 1823 afgebroken en vervangen door de huidige 'Waterstaatskerk'. De term herinnert aan een besluit van koning Willem I dat voor de nieuwbouw van kerken voortaan koninklijke goedkeuring nodig was. Voor de uitvoering van dat toezicht werden ingenieurs van het ministe-

rie van Waterstaat ingeschakeld. Halverwege de negentiende eeuw werd de kerk aanzienlijk vergroot. Van de dorpen van Zuidwolde is Ten Arlo in het noorden het best bewaard gebleven. Veel boerderijen stammen goeddeels nog uit de achttiende eeuw. Een van de mooiste oude boerderijen vindt u op het

adres Hoogeveenscheweg 17. Het chique dwarsgeplaatste voorhuis stamt uit 1846. In 1862 bouwde de familie Wemmenhove een boerderij aan wat later de Burg. Tonckensstraat zou gaan heten. In 1983 kocht de toenmalige

gemeente Zuidwolde het pand en liet stichting De Wemme er een streekmuseum inrichten. Een grote brand in 1999 zorgde ervoor dat De Wemme vrijwel geheel weer van de grond af opgebouwd moest worden.

Het nieuwe, geheel door vrijwilligers gerunde museum bezit een interessante collectie over de geschiedenis van de streek plus een unieke verzameling handkarren.

www.dewemme.nl/museum

Het landschap van Zuidwolde

De Knapzakroute Linde-Zuidwolde voert over de Rug van Zuidwolde en door het Reestdal. De gletsjers van de Saale-ijstijd schoven de grond op tot enorme stuwwallen. Drenthe kreeg haar Hondsrug en haar Havelterberg plus tal van geringere 'rimpelingen' in het landschap, waaronder deze Rug van Zuidwolde. Het bewoonde gedeelte van de stuwwal heeft een lengte van ongeveer acht kilometer. Op dit eiland in het veen ontstond in de middeleeuwen een kleinschalig esdorpenlandschap rond een rij buurtschappen.

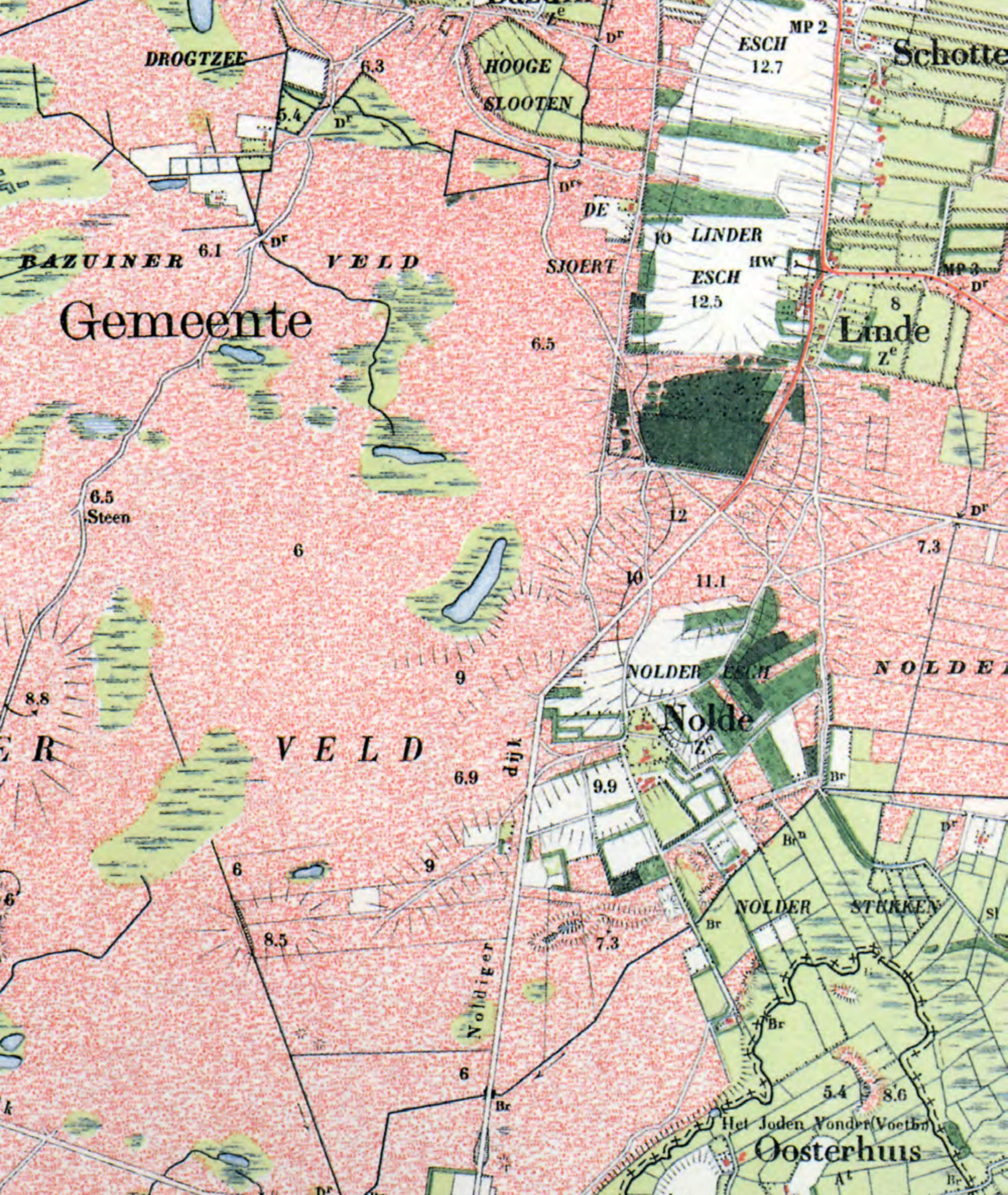
Toen het ijs aan het eind van het Saalien ging smelten, ontstonden in deze streken de stroomdalen van de rivieren. Ten zuiden van het grondgebied van onze huidige provincie Drenthe lag van oost naar west het oerstromdal van de Vecht. Later nestelde het riviertje de Reest zich in het noordelijke deel van het Vechtdal. De veenmoerassen tussen Hoogeveen en Coevorden voorzagen de Reest van water. Vanaf de zeventiende eeuw begon de vervening vanuit 'Echtens Hoogeveen'. De boermarken van de buurtschappen op de Rug van

Zuidwolde verkochten hun turfland aan ondernemers die profijt zagen in het bruine goud. Na de vervening ontstonden ten oosten van de Rug van Zuidwolde grootschalige landbouwgebieden.

Hetzelfde gebeurde ten westen van Zuidwolde waar in de loop van de twintigste eeuw vrijwel alle heidevelden ontgonnen werden.

In scherp contrast met de rechtlijnigheid van het ontginningslandschap kronkelt de Reest zich haar weg door het dal. De grens van Drenthe en Overijssel volgt de Reest in al haar grillen. Het gebied wordt gekenmerkt door kleinschaligheid en een eeuwenoude menselijke maat.

De kaart (pagina 20) toont de situatie in Nolde en omgeving rond het jaar 1900. Goed te zien is dat de buurtschappen Drogst en Bazuin een eindje ten westen van de bebouwingsas op de Rug van Zuidwolde liggen, ervan gescheiden door het Middelveen. Het Nolderveld was nog niet ontgonnen. Linde wordt op de kaart nog op zijn oude plek aangegeven (1 in de route). Zowel Linde als Nolde zijn nog goed herkenbaar als kleine esdorpen met eigen essen en groenlanden. Hier en daar zijn op de es reeds de eerste esbosjes aangeplant (16).

De weg van Zuidwolde naar Balkbrug was nog maar tot het begin van de Noldigerdijk verhard. Over de Reest lag een brug die de Steenen Pijp genoemd werd. Als u de Reest en de Reestlanden op deze kaart vergelijkt met de huidige situatie (pag. 6), zal het opvallen dat er in ruim honderd jaar op het eerste gezicht niet veel veranderde.

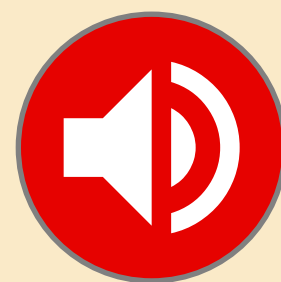
FOTO: FAMILIE VAN ARRAGON

Een ooggetuige onderweg

Nolderweg 7 in Nolde is het laatste erf op de Rug van Zuidwolde. Hier woont de familie Van Arragon. Herman van Arragon is melkveehouder. Op zijn bedrijf melkt hij zo'n 25 koeien. Op het veldje achter de koeienstal runt de familie Van Arragon inmiddels al meer dan vijftwintig jaar een boerencamping.

Regelmatig neemt Van Arragon zijn gasten mee op pad voor een rondje Nolde.

Luister naar het hele verhaal

1 Het dorp dat aan de wandel ging
Op de splitsing van de Ommerweg en de Linderweg ligt de Linderbrink. Het dorp Linde ligt toch een flink stuk oostelijker, aan de andere kant van de N48, zult u zich wellicht afvragen. Hier op 'de hoek van Linde' tussen de gehuchten Schottershuizen en Nolde lag vroeger de kern van het dorp Linde. Op de oude kaart op pag. 20 ziet u de naam Linde nog bij de Ommerweg staan.

Halverwege de negentiende eeuw kwam hier verandering in. Het dorp ging 'aan de wandel' in oostelijke richting. In 1847 werd het veel te klein geworden schooltje aan de Ommerweg

vervangen door een nieuwe, grotere school. Het gemeentebestuur van de toenmalige gemeente Zuidwolde besloot om de nieuwe school tussen het oude Linde, Nolde en de Paardelanden in te bouwen om de kinderen in het zuidoostelijke deel van de gemeente een lange reis te besparen. Vervolgens werden de nieuwe huizen in de nabijheid van de nieuwe school gebouwd. Hetzelfde gold voor het café en de bakkerij. In 1996 hoefde de redactiecommissie niet lang na te denken toen men Linde, het dorp dat wandelde als titel van het boek over de geschiedenis van het dorp koos.

.....

2 Hooiwagens naar de Reestlanden

De route brengt u over de Hooiweg. Langs deze weg hebben de boeren eeuwenlang het hooi van de Reestlanden naar huis gebracht. De hooilanden lagen een flink eind bij de buurtschappen vandaan. De boeren van Steenberg hadden hun hooiland helemaal bij het Schrapveen liggen. Dat betekende dat de hooiwagens een tocht van een kilometer of acht moesten maken om de oogst binnen te halen. Een vergelijkbaar probleem hadden de boeren van Drogst die een belangrijk deel van hun veldgronden ver in het oosten op de Opslagen

hadden. Ze lagen te ver weg om de schapen er elke dag naartoe te brengen. Vrijwel alle kostbare mest zou dan onderweg verloren gaan. Dus liet men de dieren zomers de nacht doorbrengen in 'schaapschotten' ten noorden van het dorp Linde. Hier onderstond later de buurtschap Schottershuizen. Regelmatig reden de karren vanuit Drogst naar de 'schotten' om de mest op te halen.

[GROENLAND, LANDBOUW, SCHAAPSKUDDE](#)

3 Schoolmeester bouwde de Nolderhoeve

Aan het begin van de twintigste eeuw lag tussen het dorp Nolde en de Reest een groot nat heideveld waar de boeren erg weinig mee konden. August Nicolaas Zwiers zag dat anders.

FOTO: HANS DEKKER

START

24

KAART

Zwiers, geboren in 1879 in Oldemarkt (bij de Weerribben) en inmiddels onderwijzer in het Gelderse Twello, geloofde in de mogelijkheden van grootschalige ontginningen.

In 1913 kocht August Zwiers zijn eerste hectares bij Nolde. Het werden uiteindelijk zo'n 125 hectare. Financieel werd Zwiers geholpen door Hendrik Jan Scholten, een vermogend 'spekslager' uit Twello. Volgens de nieuwste inzichten in de agrarische bedrijfsvoering bouwde Zwiers de Nolderhoeve en aan de overkant van de Ommerweg de boerderijen De Steenen Pijp en Het Kleine slag. De laatste twee bedrijven verpachtte hij. De Nolderhoeve exploiteerde Zwiers de eerste jaren zelf samen met een bedrijfsleider. Kennelijk vielen de

FOTO: HANS DEKKER

revenueen tegen, want in 1927 werd ook de Nolderhoeve verpacht. Vanaf 1932 zat Fedde Tolman op de Nolderhoeve. In 1958 werd het bedrijf eigendom van de familie Tolman.

Bij gebrek aan een opvolger besloten kleinzoon Fedde Tolman en zijn vrouw Jenny jaren geleden om van de Nolderhoeve een landgoed te maken. Het moest een 44 hectare groot natuurgebied worden met eiken, elzen, berken en beuken, graslanden en veentjes. In 2005 werd Landgoed Nolderhoeve officieel geopend. U zult onderweg merken dat de natuur snel bezit van de Nolderhoeve aan het nemen is en dat we het werk van meester Zwiers hier waarschijnlijk snel zullen vergeten...

LANDGOED

4 In plaats van de Reest

Vanuit de landbouw werd in de jaren zestig van de vorige eeuw steeds vaker aangedrongen op ingrijpende maatregelen om wateroverlast van de Reest in de toekomst te voorkomen en de grondwaterstand beter beheersbaar te maken. De standaardoplossing was in die tijd een normalisatie van de beek. Het feit dat de Reest een grensrivier was, maakte beide provincies echter kopschuw om het initiatief voor de

FOTO: HANS DEKKER

normalisatie te nemen. Voor je d'r erg in had, zat je immers dingen te betalen die voor rekening van de buurman waren...

Sinds 1971 neemt de zogeheten Reestvervangende leiding een deel van de taken van de Reest over. Via de leiding stroomt het overtollige Reestwater bij de Ossesluis de Hoogeveensche Vaart in. Deze oplossing ging het toenmalige waterschap overigens lang niet ver genoeg. Daar bleef men het waterpeil in het Reestdal veel te hoog vinden. Een verlaging van het peil zou echter betekenen dat de waardevolle natte Reestlanden ten dode opgeschreven waren. De strijd om het voortbestaan van de Reest is tot in de jaren tachtig voortgezet. Onder andere

dankzij de inzet van Het Drentse Landschap en Landschap Overijssel kon het gevaar uiteindelijk afgewend worden en bleef het Reestdal behouden.

6 Zeldzame kikkers op de Holtberg

Bij de Holtberg ervaart u de weidsheid van het Reestdal pas goed. Achter de akkers kronkelt de beek, daarachter ligt aan de Overijsselse kant het gehucht Ten Kaat. Het Drentse Landschap heeft op de Holtberg weer akkerbouw geïntroduceerd. In de loop van de tijd was vrijwel alle land hier grasland geworden. Op de [Hugueninkkaart](#) ziet u aan de witte vlakjes tussen de punten 3 en 4 dat dit relatief hooggelegen gebied destijds als akkerland in gebruik was. Rechts van het pad liggen poeltjes

FOTO: BERTA SCHUURHUIS

START

28

KAART

die gegraven werden om de zeldzame boomkikker zich hier thuis te laten voelen. Bij de Holtberg leeft de enige populatie van deze bijzondere kikkersoort in Noord-Nederland. Boomkikkers zijn kleine groene kikkers. Ze hebben zuignapjes aan het eind van hun vingers en tenen waardoor ze goed in bomen en struiken kunnen klimmen. De kans dat u ze hier zult zien, is overigens vrijwel uitgesloten. Horen doe je het boomkikkerkoor op warme zomeravonden op de Holtberg echter des te beter!

7 De erven van Rabbinge

Op de afgelegen boerderijen van Rabbinge krijgt u een goede indruk hoe er eeuwenlang op de Reesterven geleefd, gewoond en gewerkt is. Op de dekzandkoppen aan de rand van het Reestdal werden 'eenmancesjes' ontgonnen. Er was heide in overvloed voor de schapen en er was meer dan genoeg hooi van de Reestlanden af te halen voor een flinke rundveestapel. De erven van Rabbinge hoorden dan ook tot de rijkere van het kerspel Zuidwolde.

Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft Het Drentse Landschap een beheerboerderij op Rabbinge waar het oude Drentse boerenbedrijf in ere gehouden wordt. Net als vroeger wordt

de mest van de runderen in de potstal verzameld om later in de akkers te worden ondergeploegd. Het graan dat daar verbouwd wordt, krijgt het vee als krachtvoer. Vervolgens wordt het stro weer in de potstal gebruikt en de kringloop van het eeuwenoude Drentse boerenbedrijf is rond...

[DEKZAND, LANDBOUW, NATUURBEHEER](#)

FOTO: JOOP VAN DE MERBEL

8 De grootvorstin van Drenthe's Stroomen

Willem Koops schreef in de Nieuwe Drentsche Volksalmanak van 1885 een loflied op de Reest waarin hij haar de 'Grootvorstin van Drenthe's Stroomen' noemt. Wie op het Kerkvonder het beekje gadeslaat, zal bepaald niet onder de in-

FOTO: KARLA LEEFINK

druk raken van de machtige stroom die - in de woorden van de dichter Koops - 'De landen kust, tot heil van veelen' en 'Ons Neerland splitst in onderdeelen'. Indrukwekkend mooi is het Reestdal met zijn kleinschaligheid en ongehooflijke natuurlijke rijkdom zeker.

Van het begin af in de middeleeuwen gingen de boeren in het Reestdal aan de overkant van de Reest d.w.z. in Overijssel ter kerke, hier in de middenloop in Oud-Avereest, verder stroomafwaarts in Ijhorst. Veel van de paden die met een vonder of voorde de Reest passeerden, waren dan ook op de eerste plaats kerkenpaden. Het voetpad en vonder waar we hier met de Knapzakroute de Reest passeren, waren oorspronkelijk alleen bestemd voor de familie

die op De Wildenberg woonde. Verderop tijdens de route komen we langs deze eeuwenoude boerenplaats.

 [BEEKDAL, VOORDE](#)

9 **Avereest, over de Reest**

Het eerste kerkje van Avereest moet al rond het jaar 1236 gebouwd zijn. Het was een van de houten kerkjes die het klooster Zwarte-water langs de zuidoever van de Reest bouwde om het zielenheil ter plekke beter te kunnen behartigen. De eerste bewoners van de zuidelijke Reestoevers kwamen net als de mensen van de andere oever waarschijnlijk ook uit Drenthe.

FOTO: HANS DEKKER

START

32

KAART

Wie naar het kerkje moest, ging 'over de Reest', vandaar 'Avereest'. De [kaart van Huguenin](#) illustreert dat langs de zuidoever dankzij het brede beekdal veel betere bestaansmogelijkheden waren dan aan de noordkant. Aan het begin van de zestiende eeuw telde dit deel van het Reestdal reeds vijf erven. Het oude kerkje heeft iets noordelijker op het oude gedeelte van het huidige kerkhof gestaan. Waarschijnlijk omdat het zo ongeveer van ellende in elkaar stortte, werd het oude kerkje in 1853 vervangen door de huidige kerk.

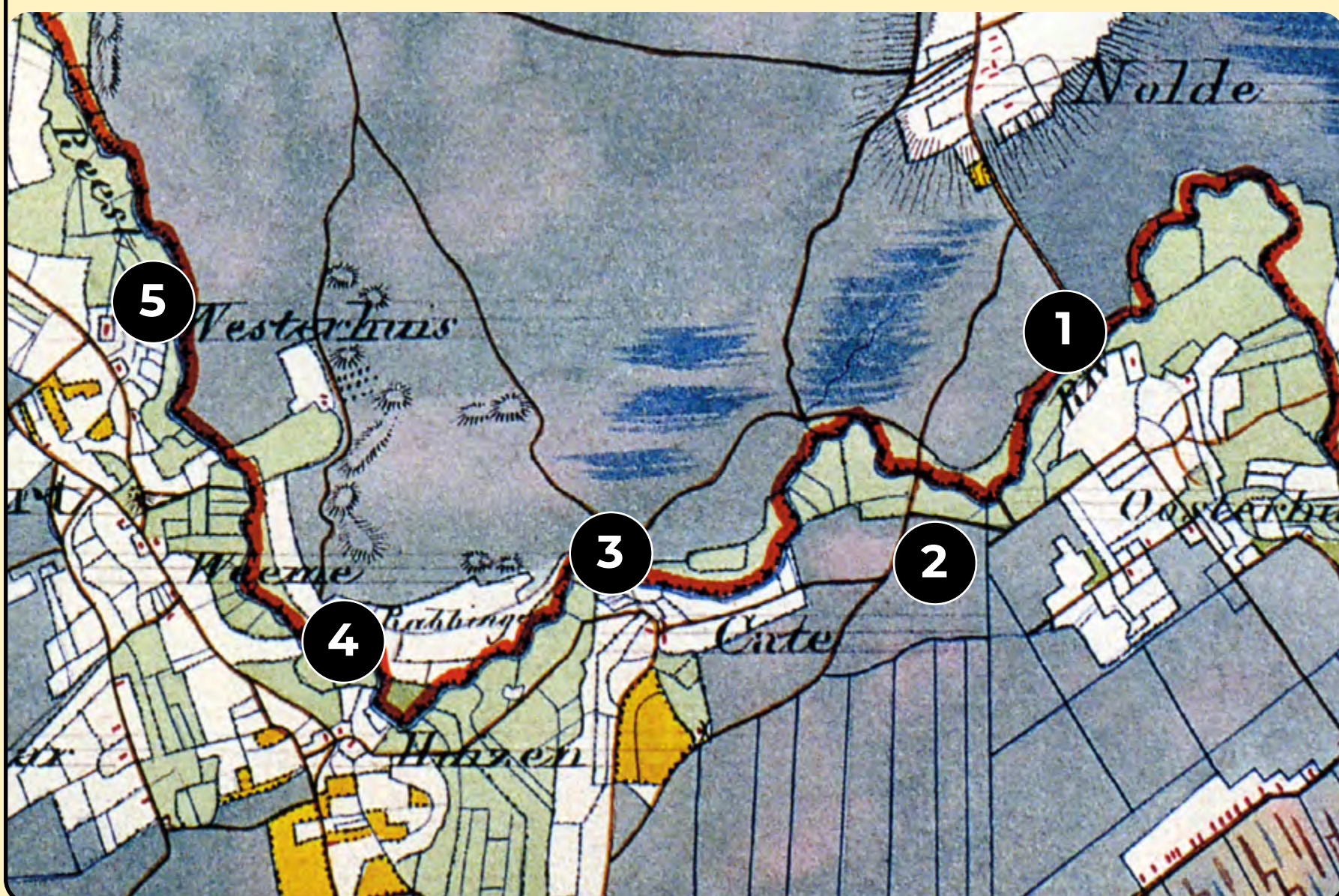
Een van de vijf oude erven van Avereest was de pastorieboerderij De Wheem. Pastoors en dominees van dorpen als Avereest moesten er zelf een boerenbedrijf op na houden om rond te komen. Later werd De Wheem een boerderijherberg waar voorafgaand aan de kerkdienst de stoven werden klaargemaakt en waar de gemeente na afloop een borrel dronk. Ook de vergaderingen van de kerkenraad werden destijds in De Wheem gehouden. In 1979 restaureerde Landschap Overijssel De Wheem en richtte er een bezoekerscentrum in.

[REEWEG](#)

Huguenin-kaart

Op de zogeheten Hugueninkaart (ca. 1825) is goed te zien dat aan de Drentse kant van de Reest veel minder grond in gebruik was dan aan de Overijsselse kant. Ten zuiden en westen van Nolde voerden veldwegen en paadjes over het moerassige veld naar de Reest en verder. De belangrijkste verbinding van Zuidwolde naar Balkbrug was de weg die via Nolde naar het zuiden over de Reest (2) leidde. Dat werd later de straatweg met een brug over de Reest. Deze werd de Steenen Pijp (pijp = duiker) genoemd. In 1825 brachten paadjes over de hei je naar het Jodenvonder (1), naar Den Kaat ('Cate') (3), langs Rabbinge (4) en over het Kerkvonder (5) naar Oud-Avereest.

Op het prachtige oude gedeelte van het kerkhof van Oud-Avereest vindt u op de zerken de namen van vrijwel alle dorpen en gehuchten terug als namen van de overledenen: Bloemberg, Linde, Den Kaat, Rabbinge, Takken, Westerhuis enzovoort.

11 Het middeleeuwse erf op 'Den Wijldenbarghen'

FOTO: TOPFOTO

Vanuit de verte zie je De Wildenberg al liggen: een oude rietgedekte boerderij, omgeven door een op de 'woeste berg' gelegen 'eenmans-es' in een zee van Reestlanden. In de archieven van het klooster van Dickninge bij de Wijk dook de naam 'Den Wijldenbarghen' in 1381 voor het

eerst op. De Wildenberg hoort daarmee tot de oudste bewoonde plekken van het Reestdal. In 1999 kocht Het Drentse Landschap De Wildenberg van de familie Zanting die in de buurt van het dorp Fort een betere plek voor een modern melkveebedrijf gevonden had. Bij de restauratie werd de oude boerderij ontdaan van alle moderne bedrijfsgebouwen. De huidige bewoner heeft een bed-and-breakfast accommodatie in de boerderij ingericht. Het Drentse Landschap verhuurt twee fraaie appartementen in de kapschuur naast De Wildenberg.

12 **Op de grens van veld en beekdal**

Het heideveld van De Wildenberg is een van de weinige plekken in Nederland waar je van de heide zo het beekdal kunt inlopen. Alle levensgemeenschappen van droge heidevegetaties tot kletsnatte dotterhooilanden komen hier op een oppervlak van enkele tientallen hectares voor. De oude waterlossing over het veld werd in de negentiende eeuw gegraven om het Meeuwenveen aan de overkant van de Nieuwe Dijk te ontwateren.

FOOTO: HANS DEKKER

De sloot voerde het water af naar de Reest. Het droogleggen van het veld was belangrijk voor de boekweitcultuur die toen zijn hoogtijdagen beleefde. Ook hadden de sterk in grootte toegenomen schaapskuddes extra heideveld nodig.

13 De Hofstede

Het Drentse Landschap heeft de uitkijkberg gemaakt van de zogeheten bouwvoor van de voormalige landbouwgrond rondom de berg. Deze sterke bemeste grond wordt bij het inrichten van nieuwe natuur doorgaans afgevoerd om de grond te verschrallen waardoor planten die zich hier van nature thuis voelen, zich sneller zullen ontwikkelen. Er is door Het

FOTO: HENK JAN KIEVIT

START

37

KAART

Drentse Landschap veel water het gebied binnengebracht vanuit de Reestvervangende leiding die langs de noordkant van het terrein

loopt. Vanaf de heuvel ziet u dat de

nieuwe natuur het hier goed

doet. Een jaar na de herin-

richting doken de eerste

heideplantjes al op,

korte tijd later gevolgd

door vochtminnende

planten als moeras-

wolfsklauw en zonne-

dauw. Allerlei vogelsoor-

ten ontdekten de nieuwe

plassen en watertjes onmid-

dellijk. Vogelkenners verbaasden zich over de

snelle komst van de kwartelkoning en de ijsvo-

gel (foto). Een speciaal aangelegde zwaluw-

wand werd door een groep oeverzwaluwen in

bezit genomen.

NATUURONTWIKKELING

14

Onheil over de familie

Onwillekeurig associeer je de naam

Takkenhoogte met een stapel takkenbossen.

Dat gaat hier niet op. Vanaf de zeventiende

eeuw is De Wildenberg vele generaties lang

bewoond geweest door de familie Takke. Het verhaal wil dat op enig moment in de negentiende eeuw de complete rundveestapel van deze familie bezweek aan het besmettelijke miltvuur. De kadavers werden in een uithoek van het bedrijf begraven. Op de 'Takkenhoogte' mocht om besmettingsgevaar te voorkomen niets met de grond gedaan worden. Dus groeide de Takkenhoogte dicht tot een bosgebiedje.

In 1970 was Takkenhoogte de eerste aankoop van Het Drentse Landschap in dit deel van het

Reestdal. Inmiddels vormt het gebied samen met het

Nolderveld, het Meeuwen-

veen, De Wildenberg en Rabbinge een aaneengesloten natuurgebied van zo'n 300 hectare. In het hele Reestdal heeft de stichting meer dan 750 hectare in eigendom. Samen met Landschap Overijssel bezit Het Drentse Landschap de helft van alle gronden in het Reestdal.

FOTO: KARLA LEEFTINK

15 **Nolde, het laatste dorp in de rij**

Aan het eind van de stuwwal van Zuidwolde ligt het dorp Nolde, niet meer dan een straatje met een handvol huizen. De oudste dorpsnaam is Uytloo: het 'bos gelegen aan het uiteinde'. Vanuit Uytloo ontstond via Odlo, Ten Odlo, Ten Olde de huidige dorpsnaam Nolde. Nolde is de enige van de Zuidwolder buurtschappen die aan de Reest grenst en daarmee het voordeel had van nabijgelegen weide- en hooilanden. Daar stond echter tegenover dat de Noldigers op hun schiereilandje in het Reestdal over relatief weinig veldgrond beschikten. Op oude kaarten verheft de Nolderesch zich enkele meters boven de Reestlanden.

FOTO: HANS DEKKER

START

40

KAART

Bosjes en boomsingels zorgen er tegenwoordig voor dat deze hoogteverschillen nauwelijks meer ervaren worden. In 1742 zorgde het gebrek aan voldoende veldgrond voor een heus grensconflict met de burenen van Linde over het gebruik van een deel van het Lindiger Sant tussen beide dorpen. Van oudsher had een greppel de grens aangegeven, maar zandstormen hadden de oude 'scheidgruppe' doen verdwijnen. Het conflict spitste zich toe op een strook van nog geen 100 meter breed. In de stukken heette het het 'Questie Velt'. De vraag was welk van beide dorpen de grenssteen op de goede plaats gelegd had. Na lange getuigenverhoren hakte de hoogste Drentse rechtbank de knoop door. Tot teleurstelling van de Noldigers werd Linde grotendeels in het gelijk gesteld. De grens tussen beide dorpsgebieden kwam ter hoogte van de huidige Dennenweg te liggen.

[BOERMARKE, IJSTIJD](#)

16 Bos op oude akkers

Voorbij Nolde gaat de es al snel over in bospercelen. Het merkwaardige feit doet zich voor dat het hier gaat om voormalige esgrond die op een gegeven moment met bos ingeplant werd. Het initiatief voor de bosaanleg ging in

1882 uit van het gemeentebestuur van Zuidwolde die in dat jaar de NV Maatschappij voor Boschcultuur oprichtte. De maatschappij kocht percelen landbouwgrond voor de aantrekkelijke prijs van 100 gulden per hectare. Verzuring van de esgrond door het gebruik van veenplaggen zorgde ervoor dat de opbrengsten spectaculair terugliepen. Heel wat boeren konden de verleiding niet weerstaan en verkochten een deel van hun oude bouwland aan de maatschappij.

De Maatschappij voor Boschcultuur plantte de voormalige akkers in met eiken, berken en dennen. De oude perceeltjes zijn hier en daar in het bos nog duidelijk te herkennen. Toen na verloop van tijd bleek dat de houtopbrengsten tegenvielen, nam het enthousiasme van de maatschappij voor nieuwe aankopen snel af. Bovendien bleek Thomasslakkenmeel een wondermiddel tegen de 'ziekte der essen'. De aandelen van de Maatschappij voor Boschcultuur kwamen na de Tweede Wereldoorlog in handen van een beleggingsmaatschappij die hier en daar aantrekkelijke grondtransacties met het bosbezit kon doen.

[BOS, ES](#)

18 Kamp Linde

In 1940 werd in de bossen aan de Dennenweg een werkverschaffingskamp gebouwd. In de twee barakken van Kamp Linde konden zo'n honderd mensen verblijven. Vanaf januari 1942 brachten de Duitsers joodse mannen naar het kamp die onvoorbereid het zware ontginningswerk van de werkloze veenarbeiders moesten overnemen. Hun aanwezigheid in Kamp Linde duurde nog geen jaar, want in oktober van hetzelfde jaar werden de joodse bewoners van het kamp naar Westerbork overgebracht en vervolgens naar de Duitse vernietigingskampen. Hierna kreeg Kamp Linde in de oorlog een functie als opvangcentrum voor mensen uit de Randstad die moesten wijken voor de bouw van de Atlantikwall langs de kust.

FOTO: HANS DEKKER

START

43

KAART

Na de oorlog werd Kamp Linde onder andere gebruikt voor de opvang van 'moeilijk opvoedbare gezinnen'. Die functie behield het kamp tot 1960 waarna de barakken enkele jaren bewoond werden door mensen die met problemen kampten na hun repatriëring uit Indonesië. Kamp Linde kreeg een nieuwe naam: Huize Waringin, genoemd naar de met vele verhalen omgeven Waringinboom uit het oude Indië. Gaandeweg veranderde de bestemming van Waringin in die van een beschermde woonvorm voor mensen met psychiatrische problemen. Toen de instelling in 1996 elders in Zuidwolde een nieuwe locatie kreeg, kwam op de plek van het voormalige Kamp Linde een bungalowpark annex beautycentrum Het Nolderwold. Een van de schuren van het complex is nog een oude barak van het voormalige kamp.

19 De esbosjes van Zuidwolde

De Zuidwolder esbosjes, waar u de laatste meters van deze Knapzakroute aflegt, hebben een geschiedenis die met die van de bossen op de Nolderesch te vergelijken is. Ook hier brachten de teruglopende opbrengsten veel boeren ertoe om met de Maatschappij voor Boschcultuur in zee te gaan.

De esbosjes waren in de regel eikenhakhoutbosjes. Eekschillers van de Veluwe kwamen in het voorjaar naar Drenthe om hier de eikenboompjes te kappen en de schors van de stammetjes los te kloppen. Het hout dat overbleef, verkochten ze meestal in de buurt in bundeltjes als brandhout.

Een deel van de esbosjes is inmiddels eigendom van Het Drentse Landschap. De stichting beheert het bos zo dat het voormalige productiebos in een natuurlijk loofbos verandert. De aangrenzende landbouwgrond is voornamelijk als graanakkertjes in gebruik.

TAKKENHOOGTE - FOTO: DICK MOOI

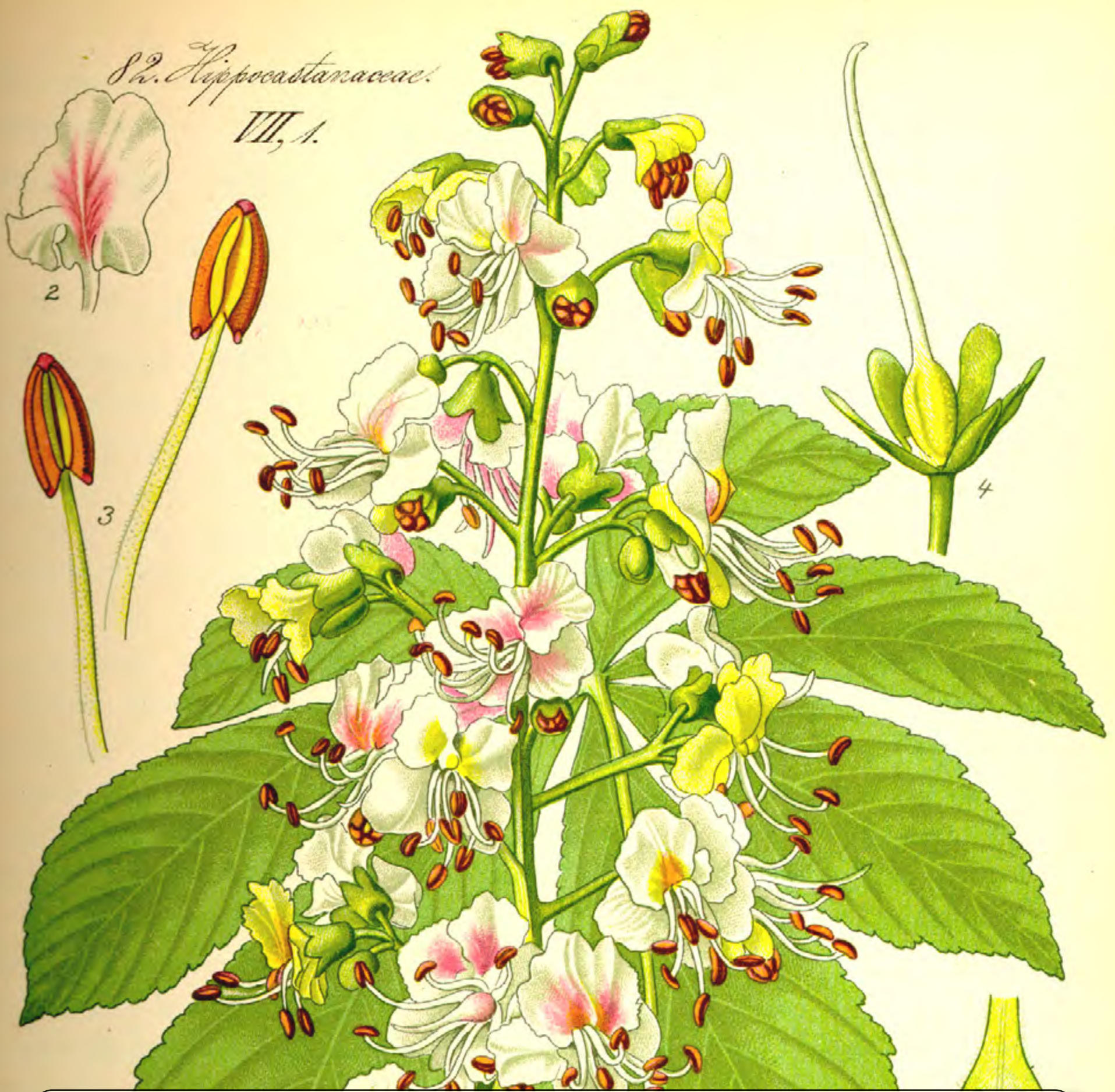
[START](#)

45

[KAART](#)

Sp. Hippocastanaceae.

VIII, 1.

Paardenkastanje

Op grote boerenerven horen grote bomen thuis. Net als de rode beuk was vroeger ook de paardenkastanje het visuele bewijs dat er welvaart op het erf heerste. Ook waren de witte en rode kastanje typisch Nederlandse 'schoolpleinbomen'. 'Ach, zou die school d'r nog wel zijn, kastanjabomen op het plein', zong Don Quishocking.

Luister naar het hele verhaal

Streekinformatie

Informatiecentrum 't Ende

Stapelerweg 20, 7957 NB de Wijk

www.drentslandschap.nl

Informatiecentrum De Wheem

Oud Avereest 22, 7707 PN Balkbrug

www.landschapoverijssel.nl

Streekmuseum De Wemme

Burg. Tonckensstraat 49, 7921 KB Zuidwolde

www.dewemme.nl

FOTO: KARLA LEEFTINK

START

47

KAART

Colofon

Teksten: Bertus Boivin

Route advies: Roelof Huisman, Tea Snippe (BOKD)

Cover illustratie: Marcel Leuning

Projectcoördinatie: Hanna Schipper
(Het Drentse Landschap)

Topografie: ArcGIS online en Kadaster/OpenStreetMap

Vormgeving: Smartmobiletour.nl

Deze digitale knapzakroute is mede mogelijk gemaakt door:

Recreatieschap Drenthe

Gemeente Assen

gemeente Tynaarlo

GEMEENTE

NOORDENVELD

GEMEENTE
MIDDEN-DRENTHE

provincie Drenthe

START

48

KAART

Heeft u genoten van deze wandeling en wilt u nog meer onbekende paden ontdekken?

Download meer routes via

www.eindjeomindrenthe.nl

en kijk voor aanvullende informatie op

www.knapzakroutes.nl.

Volg ons op:

Het Drentse Landschap

